

PROMJENE U MUZEJIMA I POTREBE ZA OBRAZOVANJEM

Ivo Maroević

Dinamične se promjene zbivaju u muzejskom svijetu. Na jednoj se strani očituju u sve dinamičnijem razvitku klasičnih evropskih muzeja koji šire svoj utjecaj diljem svijeta, a na drugoj strani u novim muzejskim pokretima u razvijenim zemljama i onima u razvoju, koje nisu zadovoljne klasičnim evropskim poimanjem muzeja, a posebno kriterijima sakupljanja muzejske građe. Na širem su planu u toku veliki i zanimljivi pokreti koji se okreću baštini, pa smo svjedoci razmišljanja u pravcu nove znanosti o baštini (heritageology) (5., T. Šola), u kojoj treba združiti brigu i interes za kulturnu baštinu čovječanstva. U takvom okviru uloga muzeja unutar povijesnih gradova, povijesnih ili prirodnih mjesta, nacionalnih parkova s orijentacijskim centrima, ili pak muzejskih načina razmišljanja u prezentaciji cjelokupnoga kulturnog naslijeđa, postaje sve prisutnijom. Sve su to kretanja koja pokazuju da je muzejski svijet prerastao potrebu života unutar muzejske zgrade. Muzeji na otvorenome otvaraju problem prezentiranja muzejskog predmeta (zgrade) koji u sebi uključuje mogućnost izlaganja drugih muzejskih predmeta, dakle integraciju pokretne i nepokretne baštine (2., I. Maroević). Preko ideje eko-muzeja ostvaruje se maksimalno sudjelovanje stanovnika u životu jednoga muzeologiziranog svijeta u kojemu je kulturna i prirodna baština sastavni dio života ljudi na određenom prostoru, koji pokušavaju svoj život učiniti zanimljivim sebi i onima koji dolaze da se o njemu informiraju. Na sceni su procesi koji pokazuju da muzeji postaju središte zbivanja, a ne samo posjećivanja. Muzeji prerastaju u svojevrstne kulturne centre, tako da je vodeća ideja 19. stoljeća da je muzej mjesto izlaganja i sakupljanja vrijednih stvari, izmijenjena do te mjere da se u posljednje vrijeme govori o sakupljanju i izlaganju ideja, bez obzira na to hoće li posrednici biti kopije ili izvorni predmeti. Predmeti služe da interpretiraju ideje. Oni su nosioci informacija i u tom je smislu muzeologija doživjela izuzetan zamah razvijajući se u specifičnu znanstvenu disciplinu koja graniči, na jednoj strani, s temeljnim znanstvenim disciplinama, a na drugoj, s informacijskim znanostima. Sve te promjene koje je na neki način fiksirala posljednja Generalna konferencija ICOM-a u Haagu 1989. pod nazivom »Muzeji generatori kulture« (4., N. Postman) nužno je da se reflektiraju u muzejskom obrazovanju, odnosno u obrazovnim programima za muzejsko osoblje. U tom smislu nameće se potreba kontinuiranog identificiranja osnovnih zadataka temeljnog i permanentnog muzejskog obrazovanja. Temeljno muzejsko obrazovanje trebalo bi stjecati na sveučilišnoj razini ili na tečajevima u okviru muzejske djelatnosti. Ono je usmjereno prema usvajanju znanja i vještina nužnih u muzejskom radu. Postoji razlika između stjecanja znanja i vještina. Znanje se stječe u redovitom sveučilišnom obrazovnom programu do razine shvaćanja ideje muzeja i muzejskih potreba i filozofije funkcioniranja muzeja kao medija. Njime

se otvaraju misaoni procesi koji pridonose razvitku muzeologije kao znanstvene discipline, bez obzira na muzejsku instituciju. Na drugoj strani su vještine, koje se stječu na tečajevima organiziranim za one koji su se opredijelili za pojedini segment muzejskog rada i bez kojih nije moguće obavljati taj rad. Primjerice, to su vještine registriranja predmeta, postavljanja ili organiziranja izložaba ili konzerviranja muzejskih predmeta. Svi elementi vještina u određenoj su zavisnosti prema znanju. Uz trening za pojedinu vještinu stoga valja uključiti i određenu količinu znanja koje bi čovjeka osposobljavalo da vještinu primjenjuje na adekvatan i ispravan način. Takvo temeljno obrazovanje trebalo bi savladati prije ulaska u muzej; stručnjaci bi trebali dolaziti u muzejske institucije s punim temeljnim obrazovanjem, s time da se u pojedinim vještinama mogu s vremenom obrazovati i usavršiti tijekom muzejskog rada i na specijaliziranim tečajevima.

Permanentno obrazovanje treba omogućiti onima koji su ušli u muzejsku karijeru da mogu sustavno pratiti razvitak struke i promjene koje se zbivaju u muzejskom svijetu. Na prvom je mjestu osvježavanje primljenog znanja na redovitim tečajevima i primanje novih znanja koja su se u međuvremenu razvila. To je istovremeno i usmjeravanje znanja prema novim kvalitetama, prema novostima i dostignućima koje treba pratiti i primjenjivati u praksi. Davanje novog znanja treći je oblik permanentnog obrazovanja, a usavršavanje u vještinama trebalo bi biti mnogo češće i trebalo bi se održavati na interdisciplinarnoj razini, tako da se muzejskom osoblju omogući brzo upoznavanje sa svim onim što znači napredak u funkcioniranju muzejske institucije i u svakom od detalja njezina djelovanja.

Promjene u potrebama za obrazovanjem, kako na polju stjecanja znanja tako i usvajanja vještina, slijede promjene u muzejskom svijetu. U muzejskom osoblju valja razviti svijest o razumijevanju stalnih promjena u muzejskom svijetu. Te se promjene događaju na fizičkom, socijalnom i mentalnom planu. Promjene na fizičkom planu očituju se u promjenama strukture arhitekture muzeja, u integraciji vanjskih i unutrašnjih prostora, u ekspanziji muzeja izvan zgrade i u formiranju međuzavisnih grupacija unutar mreža muzeja. Fizički prostor prestaje se kretati unutar samo jedne zgrade i jedne institucije i time potreba da se shvate prostorne promjene postaje nužnom. Socijalni prostor upućuje na novu ulogu muzeja u svijetu, i to ne samo u situacijama gdje muzeji preuzimaju funkciju reprezentanta pojedinih društvenih tokova ili tenzija nego i tamo gdje oni preuzimaju druge uloge na raznim razinama kulturnog života. Kreću od edukativne i pedagoške uloge u kontaktu sa školama, preko zadovoljavanja potreba ljudi da u muzejima dođu do novih spoznaja, pa do sudjelovanja u nizu pokreta poput onih koji, primjerice, uvjetuju turističke migracije ljudi prema velikim izložbama. Odgovori na takve socijalne zahtjeve moraju se odraziti i na muzejski svijet i njegovu okolinu. I napokon, stvara se nova mentalna okolina, koja pruža nove mogućnosti i uvjetuje nove pogodnosti u muzejima. Društvo postavlja sveudilj nove zahtjeve na muzeje, koji ne samo da mijenjaju svoju funkciju u društvu već traže i promjenu mentalne okoline unutar koje se muzej kreće.

Izuzetno je važno razumijevanje načina na koji se muzej integrira u društvenu okolinu. Iako su metode i oprema standardni, veći se naglasak

stavlja na muzejsku pedagogiju, odnose s javnošću i muzejski marketing, jer bez toga muzej ne može odgovoriti na onu ulogu koja mu se danas u svijetu daje i koju će u budućnosti imati zbog vlastitih kohezionih mogućnosti integracije cjelokupne brige za kulturnu baštinu.

Promjene se očituju i u integriranom korištenju prirodne i kulturne baštine. Muzejske stručnjake treba osposobiti za identifikaciju svih onih vrijednosti koje ukazuju na stratifikaciju značenja. Oni moraju znati čitati višestruka značenja predmeta, da omoguće integraciju vrijednosti. Muzej kao posrednik između kulturne i prirodne baštine i društva treba biti u poziciji da može tumačiti kvalitete integrirane prirodne i kulturne okoline na način koji će biti prihvatljiv svakom socijalnom sloju posjetilaca, koji dolaze i žele se uključiti u muzejsku okolinu.

U tom se smislu velika odgovornost postavlja pred pojedince, institucije i međunarodne organizacije. Odgovornost pojedinaca je u razvijanju svijesti o potrebi vlastite edukacije kako bi svoja i opća saznanja mogli prenijeti svima kojima je to potrebno. Odgovornost institucija očituje se u omogućavanju permanentnog praćenja zbivanja u muzejskom svijetu i stvaranju uvjeta da novo osoblje ulazi u profesiju s adekvatnim muzeološkim obrazovanjem (3., P. van Mensch). Lokalne i državne vlasti trebale bi sustavom zakona i propisa osigurati primjenu adekvatne temeljne ili permanentne edukacije muzejskog osoblja da ona može zadovoljiti potrebe koje se postavljaju. Odgovornost međunarodnih organizacija, poput ICOM-a, jest u preuzimanju funkcije horizontalnog prijenosa znanja na sve svoje članove. Istovremeno, organizacijom međunarodne pomoći i stručnih seminara valja nastojati da se poveže cjelokupni muzejski svijet u jednu cjelinu, tako da nedostaci na jednoj strani ne budu istovremeno i uzrok zaostajanja te strane. Opasnosti prijete od kulturnoga kolonijalizma ili prijenosa neadekvatnih navika i prakse, tako da bi sistemi međunarodne suradnje trebali osigurati tek prijenos osnovnih misli i poruka i onih vještina koje su univerzalne. Prijenos znanja trebao bi prerasti u prijenos načina kvalitetnog mišljenja i ideja.

U identificiranju potreba za obrazovanjem muzejskog osoblja možemo prepoznati dvije razine. Jedna se odnosi na individualne a druga na opće muzejske potrebe. Individualne muzejske potrebe ovise prvenstveno o određenome muzeju, njegovoj vrsti, zadacima i mjestu na kojem se nalazi, kao i njegovoj poziciji u muzejskom svijetu. Te se potrebe mogu identificirati na način da svaki muzej izradi svoje vlastite edukacijske programe i utvrdi razinu muzeološkog znanja i muzeografskih vještina, koje treba zadovoljiti svaki njegov službenik, kako bi mogao sudjelovati u radnom procesu. Suradnjom među muzejima treba omogućiti da se identificiraju muzejske potrebe i da se na njih odgovori u obrazovnim programima muzeja ili sveučilišta. Opće muzejske potrebe su zajedničke gotovo za sve muzeje svijeta, a izražavaju se u primanju općega muzeološkog znanja i aplikaciji toga znanja kroz primjenu nove tehnologije u muzejskom radu. Na planu zadovoljavanja općih muzejskih potreba čini se da je međunarodna suradnja znatno prihvatljivija, jer one ne zadiru u individualnost pojedinih muzeja niti u specifičnost njihovih potreba za školovanjem. Opće bi se potrebe mogle zadovoljiti međunarodnim programima, koji se ne bi zaustavili samo na ICOM-ovu općem silabusu (1., ICOM) nego bi svake godine trebali

nuditi nacрте ili gotove muzeološke edukacijske programe, da se stvori određena konkurencija među sveučilišnim programima koji se nude. Imali bismo tako različite muzeološke programe, koji bi bili atraktivni i koji bi omogućili da se istovremeno podiže opća razina cjelokupnoga muzejskog znanja i da ona postane općim dobrom cjelokupnog čovječanstva. Na tom planu potrebno je uspostavljati čvršće međusobne odnose i takve oblike suradnje u kojima bi na nacionalnom planu nacionalni komiteti ICOM-a i nacionalne muzejske asocijacije mogli biti od dragocjene važnosti, a na međunarodnom planu ICOFOM, ICTOP i CECA, te radne grupe za edukaciju muzejskog osoblja u drugim međunarodnim komitetima ICOM-a, kako bi se inicirali takvi obrazovni programi, koji bi mogli dati odgovore na sva pitanja. Uloga sveučilišta u tim zadacima je nezaobilazna.

Napokon, zaključiti je da bi trebalo poduzeti sve moguće mjere prema dinamiziranju obrazovnih programa, prema otvaranju različitih mogućnosti, prema zadržavanju kohezionih ideja, a otvaranju prema specifičnostima koje mogu biti od značenja za pojedine zemlje. Integriranje iskustava i čvršća međunarodna kooperacija uz veću pomoć UNESCO-a i drugih međunarodnih organizacija, mogli bi rezultirati shvaćanjem da osnovna teorijska polazišta i vještine kojima bi trebalo vladati muzejsko osoblje u čitavom svijetu, treba dignuti do razine profesije, a zatim nastojati da se individualno, prema potrebama i mogućnostima pojedinih muzeja, zadovoljavaju potrebe na višim razinama u pravcu novih saznanja. Vrijedno bi bilo razmisliti o uspostavi muzeja modela za edukacijske programe i da se u tom pravcu otvori i međunarodna kompeticija. Rezultat bi bili svjetski ili regionalni edukacijski centri, kakve već na konzervatorskom planu imamo u Africi ili Latinskoj Americi. Regionalni centri bi bili odgovarajući za pojedine kulture, u kojima bi se muzeološka misao mogla razvijati na specifičan način.

Promjene u muzejima traže promjenu identifikacije potreba za školovanjem. Praćenje novih potreba treba sustavno organizirati kako bi se obrazovni programi mogli prilagođavati i kako bi uvijek mogli biti barem za jedan korak ispred prakse, koju jednostavno nije moguće pustiti da i dalje nastavlja na način na koji je započela prije stotinjak godina, kad su se ljudi školovali za klasične znanstvene discipline i tada se u muzejima prilagođavali muzejskom radu. Danas smo u mogućnosti ponuditi usporedno temeljno i permanentno muzeološko obrazovanje, koje će omogućiti da se potrebe kvalitetnije identificiraju i da promjene u muzejskom svijetu budu inicijatori promjena muzejske edukacije.

Primljeno: 16. 10. 1990.

LITERATURA:

1. The ICOM Common Basic Syllabus for Professional Museum Training, 1971, 1979;
2. MAROEVIĆ, Ivo: »From Open-Air Museum to Ecomuseum«, In: Report of the Conference 1984 Association of European Open Air Museums, 241 – 243, Hagen-Detmold, 1984;
3. VAN MENSCH, Peter: »Museum Work as a Profession« In: Professionalising the Muses, The Museum Profession in Motion, Peter van Mensch, edit. 9 – 20, AHA Books, Amsterdam, 1989;
4. POSTMAN, Neil: »Extension of the Museum Concept«, XV General Conference of ICOM, Museums Generators of Culture, ICOM '89, The Hague, 27 August – 5 September 1989;
5. ŠOLA, Tomislav: »The Concept and Nature of Museology«, Museum, 153 (1987), 45 – 49;

SUMMARY

Museum changes and training needs

Ivo Maroević

Envisaged are the following processes changing the museum world: further development of classical museums, museums as a part of heritage systems within historic or natural sites and historic cities, open air museums, museums as cultural information centres, museums as places of happening not only visiting, the museum movement, processes of museum orientation from object to idea etc. Tasks of basic and permanent museum training (education) are analysed. The Basic education has to be oriented towards knowledge and skills in museum work. Permanent education is to follow up changes by: improving acquired knowledge, recycling knowledge to a new quality, providing new knowledge.

Changing needs for training are oriented towards: the understanding of permanent change in the museum's physical, social and intellectual environment (new facilities, new possibilities, new requests), methods and tools of integrating museum and the social environment (museum pedagogy, public relations, museum marketing) and integrated use of cultural and natural heritage (identification of values, stratification of meanings).

Responsibilities of individuals, institutions, local and state authorities and international organisations in permanent training are strongly emphasized. Two levels of training needs are recognizable. Individual museum needs depend on the kind of museum, its tasks and territory and its position in the museum world. General museum needs are obvious in improvement knowledge, updating of skills and permanent application of new technology in museum work. Finally, all efforts are directed towards dynamic training programmes, various possibilities of training offers, integrating of resources and international cooperation.

PRIJELOM – NOVI PUTOVI
MUZEJSKE POLITIKE U SREDNJOJ
EUROPI

Ralf Čeplak

Konferencija u Beču (13., 14., i 15. rujna 1990.)

Prilikom otvaranja bivših socijalističkih granica, odnosno na prijelomu s prošlošću u istočnoj Europi, austrijsko je Savezno ministarstvo za znanost i istraživanje organiziralo konferenciju na koju su bili pozvani direktori muzeja i voditelji odjela iz susjednih država, i to od Krakowa do Bukurešta. Iz Ljubljane nas je bilo šest.

Konferenciju je s pozdravnim govorom otvorio savezni ministar dr. Erhard Busek, a uvodni je referat održao dr. Johann Marte (nadležan za muzeje). Bio je naslovljen »Nove tendencije razvoja u saveznim muzejima: sponzorstvo, marketing i mogućnosti odlučivanja o profitu«. Upoznao nas je s novim saveznim zakonom (prihvaćen 27. travnja 1989.), koji i muzejima dozvoljava i omogućuje tržišno poslovanje. Trgovati mogu svojim prostorima (u smislu iznajmljivanja za prijeme, snimanja...), kopijama muzealija, plakatima, razglednicama, suvenirima, video-kasetama i sličnim, što je u neposrednoj vezi s djelatnošću saveznih muzeja, no muzealije se ne smiju prodavati. Tako ostvarenim profitom mogu raspolagati prema vlastitoj volji. Jednogodišnja iskustva su se pri tome pokazala kao veoma pozitivna. Razumije se da se austrijski muzeji međusobno razlikuju kako po broju posjetilaca tako i po ostvarenoj dobiti. U tome svakako vodeću ulogu ima Kunsthistorisches Museum u Beču.

Na taj način muzeji postaju aktivni partneri privrede. Porezne olakšice (do 10 posto) omogućavaju i potiču kulturno sponzorstvo. Tako inicijative dolaze od strane muzeja, kojima financijska pomoć poduzeća omogućava organiziranje atraktivnih izložbi (kao plod rada muzealaca i sponzorske pomoći), privlače brojnu domaću i inozemnu publiku, koja u obliku turizma (uslužne djelatnosti, hoteli...), takozvanog kulturnog turizma znatno pridonosi privredi. Ne začuđuje da je Beč u europskoj godini turizma najposjećenija metropola, jer ima što ponuditi posjetiocima. Samo za vrijeme našeg boravka tih dana nabrojio sam tri otvorenja zanimljivih izložbi.

Što se tiče sponzorstva u kulturi općenito (teatar, kinematografi, opera, balet...) muzeji su sa 16 posto sponzorstva pri vrhu.

U nastavku konferencije sudionici su se priključili jednoj od radnih grupa. Teme radnih grupa su bile sljedeće:

1. Budući zadaci tehničkih muzeja,
2. Europska narodna umjetnost – koncept za doprinos etnologije (Volkskunde) svjetskoj izložbi. Beč – Kittsee 1994./95. i Budimpešta 1995.,
3. Prirodoslovni muzeji u političkom kontekstu,
4. Nova organiziranost kazališnih zbirki i muzeji u srednjoj Europi,